

Ese de dóve ori in septemana :

Joi-a si Dominec'a.

Pretiulu de prenumeratiune :

pre anu intregu . . . 6 fl. v. a.
 „ diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.
 „ patrariu de anu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainatate :

pre anu intregu . . . 9 fl. v. a.
 „ diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina“ in Aradu, cancelari'a episcopésca.
 Pentru publicatiunile de trei ori, ce contienu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl., éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiulu publicatiuniloru se se anticipa.

Cum vom avé preoti culti?

II.

Preoti culti nu potu se fie, fiindu cà nu sunt salarie cari se-i atraga, deci cum se facemu si acestea?

Pentru comunele mai avute — va cugetá cineva — se póte intemplá ceva din cele ce se scriu, inse se scie, cà diece parti din Comunele bisericesci romane sunt serace; bisericile n'au portiuni canonice, pamenturi, si comunele n'au medilóce d'a le ajutá! Si mai mare pedeca este, cà ele nu vor se aiba preoti domni si cu salarie insemnate. Déca le vei superá cu de acestea, trecu la uniti. — Adeveratu este cà acésta calamitate, acésta amenintiare opresce si ne impedeza si desvoltarea in bisericu si in scól'a populara.

Ar fi se se puna stavila, se se finésca odata cu pescuitulu dela ortodossi, la uniti, ar fi se incete odata scól'a nemoralei ce se face la poporulu romanu prin barbatii numiti ai moralei si pietatei. Se nu se mai auda amenintiari: „Maria Ta, déca nu faci pe acest'a preotu, ne ducemu cu elu la uniti si ni-lu facu.“ Se incete acestea, cà Romanii mai tardín séu mai curendu vor cunósce si vor dice: „Protopopi, canonici si preoti, cari ne invrajbescu, nu ni mai trebuescu.“ Cum se incete ace'a, ce e facuta pentru a imparechiá pre romani? Eta cum: Propunerea Escelentiei sale Archiepiscopului si Mitropolitului Andrei Siagun'a facuta in anu. 186³/₄, reposatului Mitropolitu Siulutiu ca se primésca hotarirea: nici de ai vostri la noi si nici de ai nostri la voi se nu se mai primésca — se se repetiésca si se se staruésca se primí. Fiindu odata acésta intielegere si hotarire primita. — care. cum seria „Gazet'a Transilvanicie“ in a 1870. Mitropolitii o au primit'o, inse episcopii si canonii nu s'ar poté invoí pentru salarie si altele. Sinódele ar poté prescrie pentru comunele bisericesci fie cátu de autonome — óre cari legi necesarie. Dreptu acést'a congresulu nostru bisericescu, sinódele eparchiale si Consistóriele gr. or. ar fi se cerce si se tracteze acea mesura si hotarire, cà ce ni strica nóa, strica si poporulu romanu unitu. Inteliginti'a romana de ambele confesiuni se lucre si se staruésca pentru realizarea acelei hotariri. Fiindu odata acést'a realizata, Sinodele eparchiale si in urma Congresulu póte face lege despre salarisarea parochiloru, impartindu parochiele in trei clase, cu 600 fl, cu 800 fl si cu 1200 fl v. a. salariu preutiescu. Sinódele parochiali vor desbate, vor cercá tóte si vor trebui se creeze salarie, fiindu cà acea parochia care nu póte dá necesitatile bisericii, are dupa statutulu organicu se se aflienze la alta parochia matre. Éu nu me indoescu in credinti'a ace'a in care multi se indoescu, cà comunele nóstre nu potu dá salarie preotiloru cà sunt serace etc. Cum potu ele dá salariu notariului prin reparatiune, potu dá si preotului. La acél'a e lege, pentru preotu inse e bun'a vointia, si de acést'a nu potu dá. Facendu-se lege, vor poté, si avendu preotu harnicu, care se le atraga iubirea se ajute pe crestinii romani prin suatu si esemplu

chiar si in castigarea celoru materiale, i vor si inmultí salariulu. Concursele pentru atari preoti culti se cuprinda calificatiunea deplina si salariu corespondietoriu anumitu, astfeliu vom avé si noi preoti corespondietori.

Bartolomei Balulescu.

Parochu si Professore.

Dumnedieu este atotputernicu si prea dreptu

(Cuventare bisericésca, de Constantin Popoviciu, parocu si asesore consist.)

„Domnulu este dreptu, iubescu dreptatea, fati'a lui privescu spre ceea ce este dreptu.“ Salmu 10. 7.

Dumnedieu, carele este unulu in fiantia si intreitu in fetie, are multe insusiri, cari nu le au nici un'a dintre fapturile sale. Asia este Dumnedieu:

1. Fiinti'a cea mai inalta, adeca: elu este de sine insusi stepanitoriu peste tóte, si nu aterna de lá nimenea. Si óre de la care factura ar poté se aterne elu, fiindu tóte fapturile, cele susu in ceriu, precum si cele josu pre pamentu, zidite de densulu? —

2. Déca Dumnedieu este fiinti'a cea mai inalta, si nu aterna dela nimene, apoi urméza, cà elu este unulu pentru cà daca ar fi doi atunci ar atorná unulu dela altulu, si asia n'ar fi fiantia mai inalta.

3. Déca Dumnedieu este fiinti'a cea mai inalta, urméza mai departe, cà elu este fora de inceputu si fora de finitu, deci dara vecinicu, precum proroculu Eremi'a dice: „Domnulu, Dumnedieu adeveratu este. — Acest'a este Ddiu viu si Imperatu vecinicu.“ Éra Salmistulu Davidu in Salmulu seu 89. rostescu „Mai nainte de ce au fostu muntii, si s'a ziditu pamentulu si lumea, si din vécu pana in vécu, Tu esti.“ —

4. Déca este Ddiu vecinicu, apoi este elu si duhulu celu mai curatu, adeca: Elu n'are nemica trupescu in sine, pentru cà trupulu móre, si se respesce si asia dara, trupulu nu este vecinicu. — Isusu la Ioanu Evang. dice: „Duhu este Dumnedieu, si celu se inchina lui, se cuvine se i se inchine cu duhulu si cu adeverulu.“ 4. 24.

5. Cà duhulu celu mai curatu are Ddiu, priceperea cea mai inalta, adeca: elu are cunoscinti'a cea mai chiara despre tóte lucrurile, atátu despre aceste de fati'a cátu si despre cele viitórie si trecute. — Despre aceste insusiri a lui Ddiu spunu cuvintele apostolului Pavélu: „Nici o factura, nu este ne-aretata inaintea lui Ddiu, si tóte sunt góle si descoperite in ochii lui.“ Evroi 4. 13.

6. Cà duhulu celu mai curatu, si necuprinsu de mintea nóstra omenésca este Ddiu, pretotindenea de facia, adeca: elu este in totu loculu, ori si unde au cugetá. — Atotpresinti'a lui Ddiu o descrie fórte frumosu Salmistulu dicendu: „Unde me voi duce dela duhulu teu, si dela fati'a Ta unde voi fugi?“

7. Ddiu este mai departe de cátu duhulu celu mai curatu, e atotsciutoriu, adeca: Elu are sciintia despre tóte cele trecute, despre acestea de facia si despre cele viitórie. — Despre atotsciinti'a lui Ddiu se dice in sant'a scriptura, cà Ddiu petrunde inimile si rarunchii ómoniloru; — „Dónne! tu scii tóte, cari au fostu, si cari vor fi.“ Salm. 138. 5. — Acésta atotsciintia alui Ddiu nu este de luatú intru acelu intielesu, casi cum Ddiu ar face sila vointiei celei libere a omului, càci Ddiu ca atotsciutoriu scie atátu cele trecute, cátu si cele viitórie, fora de a face sila vointiei omenesci.

8. Dumnedieu este pre-intieploptu, pentru cà elu scie direge tóte fapturile cele numeróse ale lumci acesteia la scopulu lorú celu cuvenitu. Salm. 103. dice: Dónne cátu de mari si multe sunt lucrurile tale, prin intiepleptiune le-ai facutu.“

9. Ddiu este liberu, adeca: elu are voia libera si póte face

tóte fora a fi silitu de cineva, precum dice Psal. 113. „Ddioulu nostru este in ceriu si pre pamentu, cà póte face ce voesce.“

10. Ddiou este prea bunu, pentru cà elu pre tóte fapturile sale le-au inzestratu cu acele puteri, cari li sunt de trebuintia spre a ajunge la scopu. — „Nimene nu este bunu fara numai unulu Ddiou,“ dice Is. la Luca car. 18—19.

11. Elu este prea santu, n'are nici o sminta in sine, voi'a lui tientesce numai la bune, si uresce cele rele, de aceea omulu celu peccatosu nu póte se placa lui Ddiou. Santi'a lui se numesce in sant'a scriptura, lumina: „Ddiou este lumina, si intr'ensulu nu e intunerecu.“ — Ioanu cap. 1., 6.

12. Ddiou este prea-dreptu pentru cà elu este, si resplatesce cu drépta mesura cele bune, si pedepsesce cele rele: „Domnulu este dreptu, iubesce dreptatea, faci'a lui privesce spre ceea ce este dreptu.“ Salm. 10. 7.

13. Ddiou este atotu puternicu, in câtu elu tóte le póte face ce numai voesce, cu insasi vointi'a sa póte elu tóte se le produca precum au produsu lumea din nimic'a: „Eu sciu cà tu tóte le poti, tie, O Dómnne! nemica nu-ti este cu nepotintia.“

Tóte aceste insusiri, aci enumerate, se afla in Ddiou, in cea mai mare deplinetate, asia cà elu n'are lipsa de ceva, deci dara este Ddiou fiinti'a cea mai desevarsita: Davidu imperatulu striga: „La tine este isvorulu celu viu si intru lumin'a Ta vom vedé lumina.“ Salmu 35. 10.

Scriptolegi'a.

(Fine.)

Pentru desvoltarea sunetului *t* aduce inv. cuvinte pr. *ta*, *tacu*, *tare*, *tine*, (pre *tine*) *te*, *teme*, *tome-te*, *tu*, *tus'a*, *tocu*, *totu*, *tornu*, *tortu*, *turnu*, *turta*; *ite* (la cai pentru: *hite*, *lat. ite*, *ad. mergeti*), *mart'a* (*M*), *carte*, *cortu*, *curte*, *mortu*, *munte*, *untu*, *tunsu*, *mutu*, cine este *mutu*? candu mai dicemu *mutu* (*stramutu*).

Inv. aréta scrierea *t*, pruncii 'lu scriu, aréta pre *t* in tipariu, pruncii 'lu afla in mai multe locuri, apoi dupa indrumarea invetiatiunii cetescu cu elu si scrisu si tiparitu, — pruncii apoi scriu cuvinte cu *t* ca cele de susu, in scóla si pe a casa, facu diceri cu graiul, si si scriu unele, repetindu si sunetele (literele) invetiate.

La desvoltarea sunetului *d* aduce esemple, pr. *vadu*, *udu*, *du*, *adu*, *du-te*, *te du*, *dau*, *dare*, *dai*, *ardu*, *arde*, *drumu*, *doru*, *domnu*, *vede*, *vedemu*, *crede*, *credemu*, *crede 'mi*, *durere*.

Aréta scrierea lui *d*, pruncii 'lu scriu, — 'lu aréta, si pruncii 'lu afla in tipariu, cetescu cu elu scrisu si tiparitu, — scriu cuvinte cu *d* si cu altele invetiate, scriu si unele diceri mai usiore statatorie din cuvinte cu sunete invetiate, si spunu cu graiul mai multe, analisandu câte un'a: din câte cuvinte stá, se le numere, cutare cuventu din câte silabe, si fiecare silaba din cari sunete (mai antaiu sunante, apoi consonante, — Asia face si la alte litere.)

La *l* aduce cuvinte pr. *la*, *li*, (*ad. li-este*), *linu*, *linsu*, *luna*, *lume*, *lumina*, *luminatu*, *calu*, *animalu*, *cale*, *vale*, *mele*, *tale*, *tele*, *lemnu*, *lemne*, *luntre*, *latu*, *lature*, *scolu*; face si diceri cu ele.

Inv. aréta scrierea lui *l*, pruncii 'lu scriu. Inv. urméza mai de parte metodul si la *l*, ca la precedanele litere. — Totdéma inse la scrierea cuvintelor inca de la inceputu va fi atentu, se nu scrie pruncii câte doue ori mai multe cuvinte intr'unul, ori ce e unu cuventu, se 'lu scrie, ca si candu ar fi dóue, trei cuvinte, se nu suferé a scrie d. e. *catare*; (pentru: ca tare) *luare*, (pentru: 'lu are) si éra: *lu are*, (pentru: luare) *la ture*, (*lature*).

Cà dupa parerea impartesitoriului acestor'a cu publicul invetiatiunescu, ar fi de lipsa a face distingere între nume nearticulate, la cari se vine a se scrie *u* finalu, si între nume articulate, la cari se vine a se adaugá: *lu*, se parasimu pe *u* la articlu, ca prin acést'a usioru se se cunósca, ce e nearticlatu, si ce e articlatu d. e. sulu destulu, fudulu (*falosu*) cu articlu: *sulul*, *destulul*, *fudulul*, s. a. se nu ni fia scriinti'a incarcata cu atati *u*, atát'a concessiune ni-amu puté face fara nici unu detrimentu al limbei ori al ortografiei in interesul altei usiuretati; prin ce am face sila morala carturilor, bine se invetie limb'a, ca se cunósca de locu, ce e nearticlatu, si ce e articlatu. Deci déca pruncii incepatori ar si adauge la articulate (despre ce ei inca cunoscintia n'au) pe *u*, nu face nimica, precum nu facu nimica scriindu ei mai susu: *un*, *nun*, *mur*, s. a. fara *u* finalu pana nu vine timpul, se li spuna inv. despre elu; asia si la articlu 'lu potu scrie, cà va veni timpul, candu inv. li va lamuri a fi mai cu scopu la articulate a elasá pe *u* din scriere.

Ce se facemu, déca limb'a nóstra are acea insusire, dá pune articlu in urm'a numelor scriindu 'lu si contopindu 'lu

intr'unu cuventu. Alta ar fi candu totdéma s'ar propune, atunci usioru s'ar cunósce.

Din caus'a scrierii numelor articulate fara adaugerea lui *u* este impartesitoriul de parere, ca nici la articlii secundari se se anine *u* scriindu: cel (spre distingere de *celu*, *acelu* pronume demonstrativu) al spre distingere de: *a'lu* (*bate*), *al* are numai pluralu: *ai*; declinatiunea: *alui* ori *allui*, e ratecire, cà: *lui* e dela *elu* luat u ca pronume posesivu dicendu d. e. a lui (*casa*) al *lui* (*pruncu*) ai *loru* (*prunci*). — Nime cu *al* nu va puté spune vreo dicere in genetivu, déca nu va luá intr'ajutoriu *lui*, ce, (*imprumutatu* dela genetivul *lui* din: *clu*) trecu in pronume posesivu. Totu asia impartesitoriul acestor'a scrie fara *u*, *ar*, *vor*, ca verbe ajutoriale, fiindu cà nici candu nu vine intru vorbire si cetire impreunabile cu cuventul urmatoriu, pr. *elu ar face*, *ei vor face*; din contra dicu: *omul(u)*, *omul'ti* lucrá, *facu'mi* cruce de tino. s. a.

La desvoltarea sunetului *b* aduce inv. cuvinte, pr. *banu*, *bunu*, *bou*, *robu*, *orbu*, *bine*, *bate*, *batemu*, *bute*, *bere*, *bibolu*, (*bivol*) *limb'a* *boului*, *umbr'a* *nalbei*, — spune unele diceri cu ele, si cere se spuna si pruncii.

Inv. aréta scrierea lui *b*, pruncii inca 'lu scriu, inv. 'lu aréta si pruncii 'lu afla in tipariu, cetescu cu elu scrisu si tiparitu. — Dupa acestea 'lu scriu pruncii mai de multeori, se 'lu scia bine formá, — scriu si cuvinte ca cele de sus, se nesuescu a scrie si cateva diceri, pr. *am unu banu bunu*, *elu are unu slabu bou*, *bine baten* (*bate'n*) *bute*, *bibolu cu unu cornu*. s. a.

Intru desvoltarea sunetului *h* aduce cuvinte: *hi*, *hihi*, (*la risu*) *ha*, *hahaha*, cine face: *ham*, ce mai este *hamu*? *ho!* *hoho!* *hornu*, *mohoru*, *odihna*, *hodina*, *hireanu bunu*.

Inv. aréta, scrierea lui *h*, — pruncii 'lu scriu dupa tactu, ca tóte literele, 'lu aréta si 'lu afla pruncii si in tipariu, — cetescu cu elu scrisu si tiparitu; se deprindu mai departe intru scrierea lui de multeori, scriu si cuvinte ca cele de sus pr. *hamul calului*, *hornu naltu*, *hireanu amaru*, *dar bunu*.

La desvoltarea sunetului *j*: *jugu*, *juncu*, *june*, *jude*, *judecu juratu*, *ujin'a*, *jidovu*, *jidanu*, *judanu*.

La *g*: *gol*, *gardu*, *guleru*, *goronu lungu*, *gar'a* *leului*, *graiu*, *glodu*, *sgard'a*, *gradin'a* e mare, *legume*, *mugure*, *strugure*, cine face: *cucurigú*.

Inv. si pruncii purcedu ca la alte sunete mai sus.

La desvoltarea sunetului *p* esemple: *pien*, *piru*, *pipigu*, *punu*, *puni*, *pune*, *punemu*, *puite*, *prunu*, *pruncu*, *plute*, *podu*, *dopu*, *porumbu*, *pomu*, *clopotu*, *paru*, *grapa*, *pasore*, *patru capre*, unu *porcu prostu*.

Inv. aréta scrierea lui *p*, pruncii ilu scriu s. a. ce are inv. si pruncii de a face, ca la alte sunete mai sus.

Pentru *f* esemple: *facu*, *focu*, *ese fumu*, *nu furá*, *cofa aro fundu*, *corf'a* (*cosiar'a*, *corb'a*) e mare si *afunda*, *faurul sufla cu foile*, *furc'a* de feru, are dóue, trei sfacuri, *frigare*, *fiul finului fluiera frumosu* (*ori frumosu fluiera*).

Inv. aréta scrierea lui *f*, apoi cele lalte, ce mai are inv. se face, si pruncii se urmeze mai departe.

Pentru *z*: *zaru*, *zale*, *zam'a*, *botezu unu pruncu*, *botezul pruncului*, *pisezu*, *visezu*.

Inv. aréta scrierea lui *z*, apoi face celelalte clu si pruncii ca mai sus.

Pentru mai usior'a cuprindere si tionerea in minte a fostu de lipsa la desvoltarea sunetelor (literelor) pana mai catra capetu aici a vorbi si scrie mai pe largu de ce au invetiatiunii se se tiena si se urmeze.

Sunetele obscure (intunecate).

D. *Stefanu Popu* numai in genere vorbesce despre desvoltarea acestor'a, indreptandu pre invetiatiuni a cetii cu pruncii in abecedariu la locul respectiv, lamurindu intru cetire aceste sunete. — Adevratu, cà essercitandu pre prunci la cunóscrea acestor sunete prin cetire si scriere câtu de bine si póte ajunge scopul. Numai invetiatiuni se fia bine deprinsu elu insusi.

Sunetele aceste se iéu si de autorul si si in abecedariul de *J. Popescu* sub numirea: *sunete obscure*, *intunecate*, cari intru scrierea cu litere. *lat. neavendu semne* (*litere*) distiuse, se intrubuintieza si pentru sunetele intunecate totu numai primitivele: *a*, *e*, *i*, (*o*, *u*) modificandu-le intru pronunsiare prin o graduatiune schimbata si propria limbei nóstre. Acésta graduatiune se cere a se si insemná intru scriere (*dara si in tipariu*), ca se le póta pruncii mai usioru cuprinde si ceti.

Ele sunt de dóue plase, ce e bine a distinge, cà a le reduce la una nu va fi nime in stare. Asia *a*, *e*, insemnatu cu semnul (*accentul greu*), *ad. à*, *è*, (*fórté raru è pr. grátu*), societatea académica romana voiesce astadi a mai spori si pre: *o*, in: *co*, *inco*

déro, cotro, coci fara a 'i pune ceva somnu, pentru la noi din cöce: cã, încã, cãtra, dera, (dãra) cãci, de care greutate si cu o n'ar mai fi lipsa.

Asta plasa de graduatiune trecendu in sunotu intunecatu se nasce prin derivatiune mai vertosu (de si nu totdeuna), ad. candu a, e, devinu a fi nentonate, ad. din silabe lungi se facura scurte, mai rapedi intru pronunciere, pr. din sãre so face sãrãtu, sãrãtura, din: vãca vãcãriu, vãcãrescu, — dela vedi vede cu e curatu, me intorcu napoi la: vëdu, dela cumperi cumpero, la: cumpëru, dela peri, meri la: përu, mëru, dela pröspeti, pröspete la: pröspëtu prospëta, dela lãpedi, lãpede, la lapëdu, de aici la: lãpedã, a lãpedã (lat. *dilapido*), era nu: leapëdu, dela: capu: cãpestru, dela: cãpestre se nascü è in: cãpëstru. Dara è unde la noi à finalu in d. e. casã, vacã, scröfã s. a. de nu de dupa a curatu din lat. ca se fia la noi distingere intre acestu à si a curatu trecandu a a fi luat de articlu, de öre ce articlu prepusu n'avemu. Totusi spre mai buna lamurire in de aceste pe a curatu 'lu apostrofãmu ('a), se se sciã, cã e articlu, era din contra remane fara nici unu semnu asia, vac'a, vaca. De unde sunetul intunecatu finalu la noi in verbe pr. in: lãpedã, lãpedã, tãcã, crëdã, audã, lãpedãrã, tãcurã, crediurã, audirã, s. a.? de dupa a curatu lat. in de aceste, la latini a lungu la noi mai multu rapede respunsu, afara de in tempul imperf. mod. indic. pr. lãpedã, cu accentu greu. —

Asiãdara s'a primitu semnul accentului greu si pentru de a insemnã acestu sunetu intunecatu; dar öre corespunde in tóta privintia? nici de cãtu, pentru cã acestu sunetu intunecatu e mai adeseori nentonatu, pe candu accentul greu ca accentu intrebuintabilu arata lungime intrerupta pr. in: lãpedã, tãcã, cerü, audã. Déca voimu cu strictetia a ne tiené de accentul greu intrebuintandu 'lu spre a aratã cu elu si acestu soiu de sunetu intunecatu, atunci nesmintitu s'ar cere a se pune la à finalu in verbe de I. conj. la imperf. mai odata semnul ca se arate intonarea lui à. (Essemple nu potemu tipari, neavendu tipograf'a semne de acestea. Red.)

Dara se judecamu numai, öre este bine, si candu se pronuncia nentonate si intonate, a insemnã totu cu acelasi semnu pe à, è (ori ca in Romani'a) de dupa aceste in prosa scriindu la: à, è, intonate ar mai trebui dóra a pune si accentul lungu. Se vede dara cã semnele aceste spre a aretã acestu soiu de sunetu intunecatu din tóta privintia nu corespundu! — Afã-se-va alta cale de indreptare, cine mai scie! si öre voi-vor literatii indreptare?

Acestui soiu de sunetu intunecatu se 'i dicemu: *guturalu*, invetiandu pruncii, cã a in capetul cuventului suna ca à guturalu candu n'are accentu lungu, ori apostrofu, mama, arma, vaca, lãpeda, pica, cada, din contra a curatu pr. in: mam'a, arm'a, vac'a, lãpeda, lapedã, a lapedã. s. a.

A dou'a plasa de: a, e, i, intunecatu este sunetul nasal si se insëmna cu semnul cercuflesu à, è, î, elu e si intonatu si nentonatu; dara à, è ocurre mai vertosu nainte de m si n pr. câmpu, cãndu, vëna, vënatu, vënetu, vëneturiu, bëtãnu, bëtãnetia câmpia, cântare; — dintre aceste se vede, cã à, è in câmpu, bëtãnu, cãntu, vëna, vënetu, este intonatu, darã nu se insëmna, inse de unde va sci strainul, care silaba se intoneza d. e. in vënetu, dupa dreptate pentru lamurire s'ar cere se scriemu punendu de a supra cercuflesului si accentul lungu: vënetu, de unde va sci cã: à, è este nentonatu: in câmpia, cântãre, vënatu, bëtãneti, vënosu, deci s'ar cere a pune si somnul scurtarii poetice. Cine va voi a incarcã atatea semne? inse pentru lamurire s'ar cere.

î nasalu pr. în (prepusetiune), întrebu, împeratu, îmbiiu, îmmultiescu, a omorî, a semtî, a vestedî, a netedî, a folosî, (altii din contra: a folosî, a gasî), întru, omorîtoriu, zîditoriu. s. a. — Si acestu î pöte fi intonatu pr. in: rîu a omorî, a semtî s. a. dara pune i se de a supra si accentu lungu? ba, dara pentru lamurire s'ar cere acës't'a; din contra: pune se accentul poeticu scurtu, candu î esie nentonatu? érasî ba.

Cetirea si scrierea, — afara de é=ea, ó=oa, cu ceialalti diftongi si triftongi inca trebue bine lamurite, inv. aro a essercitã pruncii si a ii face atenti, care sunanta se absorbé séu se contopesce in alt'a, facendu din privintia gramaticala si ortografica pr. in lotrii (dela lotrul), iubitoriu, aiu verde, apropiu, Sibiiu, immoiu, inchoiu, incuiu s. a.

De unu tempu inöce din participiele adiectivale: masculinu in toriu, femin. mai nainte tóre, astadi formëza fem. in: tória cu i con bitu in a finalu, pr. lucratoriu lucrátoria (pentru lucrátore), schimbãra si substantivele (mai usiöre) finite ca: öre in ória pr. din unsóre, sudóre, putóre s. a. facura, sudória, putória, — cele in öre aveau plur. mai usioru in: ori, unsori, acum au plur. mai greu in: orie unsórie. (!) Se vede inse, cã apucandu

pe calea acës't'a, se va intortocã la o multime de adiective femiu. mai alesu nu se distinge accentul lungu unde se cere; mai nainte se sciea distingere intre beutoriu, beutóre si beutoriu beutória ca intre galbenu, gãlbena si galbentu galbeniu; deci se potfosce in intemplarea antaia la femiu. se se puna accentul lungu la ó pr. beutória, in a dou'a la i beutoria (diminutivu); ba unii apucandu pe ast'a cale, schimosescu si substantive verbale fem. formate dela infin. prelungitu cu: re precum si altele in: e scriindu: intemplaria, mancaria, pania, sudoria, securia, s. a. cu de aceste din urma pusera capetu ablativului lat. in e, in locu de: pane, fune, sudóre, secure s. a., ce mai inoituri, de cari te prinde grëtia!

D. Stefanu Popu intre sunetele obzcrete (intunecate) pune si cetirea cu: ci, ce, chi, si, si, ti, tã, di, dã, ge, gi, ghi. — In antai'a carte s. a. de J. Popescu se punu a fi cu sonu immoiatu — Dara afara de: chi, ghi mai ocurre si che, ghe in amendoue intemplãrile ad. cu i ori c, ch, gh, se cetescu cu sunetul lora primitivu, pr. ochi, ochii, ochescu (ochiescu,) ochi, elu ochi, cheia, chemu, (chia-mu, chiemu), ochesiu, genunchiu, rerunchiu, ghiãda, ghiatia, ghemu, junghiu, junchiu; dara n'are sunetu intunecatu nici immoiatu; — asia si d, t, s, nainte de i candu nu trecu in sunetu schimbãtu, retienu sunetul lora primitivu d. e. a dobendî aici la i (nici nu se pöte pune accentul lungu, pentru cã apucara si cu i lungu accentuatu a aratã schimbãrea lui d, t in sunetu derivatu ad. mai subtietu) deci si in: a propti, noi proptimu, elu propti, a folosî! noi folosimu elu folosî (altii scriu din contra: folosi s. a. totu! cu i punctatu in grati'a lui s se remana cu sonu primitivu, era candu si-a schimbãtu sonul in derivatu ad. i s'a mai ingrosiatu sonul, atunci scriu î cu accentu cercuflesu, o apucatura chiaru din contra, pentru cã s numai nainte de î nasalu 'si retiene sonul primitivu, pr. a folosî, noi folosimu, gasimu, siãu-ér' urmandu i pucinu ori intregu audibilu intru declinãtiuni si conjugatiuni in capetu, trecu s in derivatu primindu sunetu grosu (chiaru contrariu cu d, t cari primescu sonu subtire) pr. ursu, esu (s primitivu) ursi, ursii, a esi, esimu, elu esi (s grosu), asia am scrie si: Sionu Simionu, Sibiiu, falsitate, comitatensî (aici doue semne) (s primitivu) era, siru, siura, casiu (cu s subtire, si s grosu, care feliu de i se 'i retiena sunetul primitivu si care se i-lu schimbe, inca totu nu suntem in limpediãla. Facem i asia, ori asia, totu ne impedecamu.

Cu sunete derivate: ci, ce, gi, cetescu d. e. faci, saci, sacii, sãlci, face, ace, tórcz, ceru, ceriu, ariciu, arici, aricii, cióra, ciuru, fugi, fuge, crengi, geru, gearu religiune, gagiu. s. a.

Cãtu de cu greu merge cetirea cu de aceste candu prin carti i totdeuna este punctatu, se vede mai alesu din silabele di, ti, si, nesciindu in graba, déca d, t, s, se cetesce cu sonu primitivu ori derivatu, dara inca invetiamentul pruncilor cãtu de cu greu merge! Semnul mai susu aratatu la i pucinu, ori nici cãtu audibilu ar ajuturã, precum: bradî, bradii, mucedi, prandiu, frati, fratii, infrati, vedi mai susu despre d, t, cu sonu primitivu, si despre s cu sonu primitivu si derivatu.

Bine trebue distinsu unde dupa d, t, s, urmandu i si alta sunanta, unde i nu se contopesce in urmatori'a sunanta era d, t, se respunde cu sonul primitivu prin: diata, diata, diaconu, Dian'a, papadia, tiar'a (o pelaria nalta la muieri persiane si preoti, astadi si la episcopi) si unde este t schimbãtu si i introgu: grati'a, justitia, i contopitu; grëtia, tiãra, tiãra, tiãrra, cã in atatea tipuri se afla scriu.

Din tôte pana aici scrise judece-se, öre nu sunt inca destule greutate in ortografii? dar afara de aceste mai sunt si altele aici neimpãrtasite.

Unii punu a fi sunetu intunecatu si diftongal ea, oa, (atunci si alti diftongi si triftongi vor fi intunecati, atunci si i, u, candu nu se pronuncia intregi vor fi intunecati, mai alesu vor jacé intr'unu negru intunerecu, candu nu se auda nici de cãtu, ci mergu si oi dupa cealalte sunete (ca mandial dupa trasura); dara acës't'a nu e intunecare, ci absorbire, contopire. — Astadi pentru: ea, oa scriu: é, ó cu accentul lungu, prin ce voiescu ai face plecati in diftongu: é in ea. ó in oa, totdeuna intonati. La vedere placu, dara facu si incurcãture, cã multi nu-ii sciu totdeuna bine intrebuintã, altii, si déca le-ar sci, nu se tienu de ele; asia nu le sciu intrebuintã cari scriu d. e. muicré, facé, facéu, ori le si neglegu pr. pote, coda, s. a. in locu de muicrea, facea, faceau pöte, cõda, nu se tienu de regal'a introdusa, candu scriu la infinitiviu: vedea, potea (putea), ce arata tempu finitu inca netrecutu: vedea elu putea ca vedé; era infinitivul de II. conj. totdeuna, numai in é lungu a ca vedé, a puté.

Acum, déca invetiãtoriu va ajunge la aretãrea accentului ascutitu (!) ce areta lungimea silabei, va puté aretã acës't'a d. e. la adiective fem. pr. désa, marétia, frumósã, norocósã, la verbe: crëda, trëca, frëca, scõta rõga, tórna s. a. dar nu va puté

